

Arbetet mot antisvart rasism

Utdrag ur regeringens handlingsplan
mot rasism och hatbrott

Inledning

Den 12 december 2024 beslutade regeringen om en handlingsplan mot rasism och hatbrott. Med tydliga mål för arbetet och bättre förutsättningar för myndigheterna att uppnå dem, ska handlingsplanen ge förutsättningar för att arbetet på området blir träffsäkert, utvärderingsbart och långsiktigt.

Handlingsplanen lägger grunden för att arbetet mot rasism och hatbrott ska ske brett och samlat samtidigt som generella insatser mot rasism behöver kompletteras med riktade insatser som synliggör och motverkar specifika former av rasism. Utifrån den kunskap som finns i dag om förekomsten av rasism i Sverige har handlingsplanen särskilt fokus på antimuslimsk rasism, antisemitism, antisvart rasism, antiziganism och rasism mot samer. Alla dessa former av rasism har inverkan på människors livsvillkor men de härstammar från olika historiska processer vilket påverkar hur de tar sig uttryck i Sverige i dag och i en del fall hur de bör bekämpas.

Här sammanfattas handlingsplanen med fokus på hur regeringen arbetar mot antisvart rasism. För att få en bild av hela arbetet mot rasism behöver handlingsplanen läsas i sin helhet. I den finns bl.a. beskrivningar av vilka strukturer som stödjer arbetet, en mer omfattande lägesbeskrivning som bl.a. inkluderar rekommendationer som lämnats till Sverige av olika internationella övervakningsorgan, samt en redogörelse för identifierade behov och det arbete som för närvarande genomförs på området.

Utgångspunkter

De senaste årens arbete utifrån den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott har bidragit till mer kunskap om hur rasism på olika sätt fortsätter utgöra en utmaning inom flera samhällsområden. Även om många insatser har genomförts för att förebygga och motverka rasism kvarstår behovet av ett fortsatt samlat och målmedvetet arbete.

I juni 2023 presenterade Statskontoret en analys av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Analysen visade att planen har gett ett mervärde men också att det

finns behov av att utveckla strukturen för arbetet. Det behövs bl.a. mer konkreta och tydliga mål för vad arbetet mot rasism ska leda fram till och bättre förutsättningar för myndigheterna att uppnå dessa för att arbetet ska ge resultat.

När arbetet med att ta fram handlingsplanen påbörjades hösten 2023 fanns mycket kunskap och erfarenheter från tidigare insatser på området. Dessa har genererat rapporter om hur olika former av rasism tar sig uttryck i bl.a. hatbrott och diskriminering. Dialoger med civila samhället om människors utsatthet för olika former av rasism och behov av åtgärder har genomförts regelbundet sedan 2016. Rapporter och granskningar från internationella övervakningsorgan för mänskliga rättigheter har också utgjort viktiga underlag i arbetet med handlingsplanen.

Handlingsplanens inriktning

Mål och delmål

Det övergripande målet med handlingsplanen mot rasism och hatbrott är ett samhälle fritt från rasism.

Utmaningar med olika uttryck för rasism finns i hela samhället och kräver insatser av en mängd aktörer inom ett stort antal områden. Samtidigt är det viktigt att de insatser som genomförs också ger resultat. Samhällets resurser bör samlas där de gör mest nytta både i förhållande till de behov som bl.a. människor som utsätts för rasism ger uttryck för och utifrån vad som ger bäst förutsättningar att göra skillnad. Arbetet bör skapa förutsättningar för att den kunskap som tagits fram används av berörda aktörer. Handlingsplanen bör därför bidra till ett träffsäkert, utvärderingsbart och långsiktigt arbete mot rasism och hatbrott.

Det övergripande målet med handlingsplanen är ett samhälle fritt från rasism.

För att åstadkomma sådana resultat genomförs arbetet i handlingsplanen primärt inom fyra fokusområden: Skola, Rättsväsende, Vårdfärd och offentliga verksamheter och Arbetsliv. Till vart och ett av dessa kopplas ett delmål mot vilket arbetet ska följas upp. Att fokus ligger på dessa områden hindrar inte att viktiga insatser genomförs inom andra delar av samhället.

Samhällets utmaningar med rasism grundar sig ofta på skeenden långt tillbaka i historien och kräver

Fyra fokusområden:

- Skola
- Rättsväsende
- Vårdfärd och offentliga verksamheter
- Arbetsliv

också uthålliga insatser framåt. Handlingsplanen ska därför lägga grunden för ett långsiktigt arbete. Under varje fokusområde i handlingsplanen pekas ett antal myndigheter ut som bedöms vara särskilt viktiga för att uppnå respektive delmål. Dessa myndigheter är viktiga för att de antingen bidrar med att ta fram ny relevant kunskap eller för att de bidrar till att förebygga och motverka rasism och hatbrott genom andra insatser.

Särskilt utpekade myndigheter:

Arbetsmiljöverket, Brottsförebyggande rådet, Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Polismyndigheten, Statens skolverk och Socialstyrelsen.

Samordning

För att bidra till att arbetet inom handlingsplanen sker samlat med sikte på utpekade mål, att involverade aktörer hålls informerade om det arbete som genomförs, och att såväl resultat som behov av justeringar i arbetet uppmärksammas, behövs en funktion för samordning och uppföljning.

Forum för levande historia får i uppdrag att samordna och följa upp handlingsplanen. I uppdraget ingår att regelbundet genomföra erfarenhets-, kunskaps- och informationsutbyten främst mellan myndigheter och skapa förutsättningar för samverkan i relevanta frågor som rör rasism och hatbrott. Myndigheten ska även följa upp arbetet med handlingsplanen, bl.a. genom dialog med de myndigheter som nämns ovan.

Ett samlat grepp med riktade insatser

Inriktningen för handlingsplanen är att genomförandet av arbetet mot rasism och hatbrott ska ske brett och samlat samtidigt som det är viktigt att särskilt fokusera på olika former av rasism för att fånga upp olika gruppers utsatthet och öka insatsernas träffsäkerhet. Oavsett vem det riktas mot och vem det kommer ifrån är rasism eller liknande fientlighet aldrig acceptabelt.

Att det finns både likheter och skillnader mellan dessa former av rasism synliggjordes i dialoger med civilsamhället som genomfördes i arbetet med att ta fram de åtgärdsprogram mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer som beslutades 2022. Flera företrädare för civilsamhället lyfte fram behovet av ökad kunskap om hur respektive form av rasism kan ta sig uttryck i dag och av olika strategier för att motverka dem. Samtidigt utpekades vissa verksamheter, t.ex. inom rättsväsendet eller skolväsendet, som särskilt viktiga i arbetet oavsett vilken form av rasism det handlade om. Att arbetet med att förebygga och motverka olika former av rasism kan behöva bedrivas samlat är därutöver i linje med önskemål från många myndigheter och andra berörda verksamheter om att regeringens styrning av tvärsektoriella frågor bör samordnas för att underlätta genomförandet av insatser.

Åtgärdsprogrammen mot olika former av rasism som innehåller åtgärder för perioden 2022–2024 syftar till att öka kunskapen om och motverka dessa former av rasism. Behovet av kunskapshöjande och andra insatser för att motverka olika specifika former av rasism kvarstår även därefter. Det mest ändamålsenliga för att understödja en samlad och tydlig styrning på området med fokus på måluppfyllelse, är en handlingsplan som tar ett helhetsgrepp om arbetet och samtidigt synliggör olika former av rasism och de särskilda utmaningar, behov och åtgärder som kopplas till dem. Åtgärdsprogrammen tas nu vidare och integreras i handlingsplanen. Handlingsplanen lägger därmed grunden för att det riktade arbetet mot olika former av rasism ska fortsätta med samlad kraft. Detta arbete går hand i hand med det integrationspolitiska målet.

Handlingsplanen lägger grunden för att det riktade arbetet mot olika former av rasism ska fortsätta med samlad kraft.

Begreppet antisvart rasism

Nedan redogörs för vilken innebörd begreppet antisvart rasism har i handlingsplanen med exempel på hur denna form av rasism kan ta sig uttryck utifrån hur olika begrepp används och diskuteras inom forskarsamhället. I avsnittet lägesbeskrivning ges en mer utvecklad redogörelse för kunskap som finns om denna form av rasism i Sverige i dag utifrån olika forskningsstudier, rapporter och andra underlag.

Antisvart rasism är en form av rasism som riktas mot afrikaner och personer med afrikansk härkomst. I denna handlingsplan motsvarar detta begreppet afrofobi som använts i den tidigare nationella planen mot rasism m.m. och som även förekommer i andra sammanhang. I arbetet inom EU och Europarådet används ofta begreppen rasism eller diskriminering mot svarta eller mot personer av afrikansk härkomst. Begreppet afrofobi har ifrågasatts med hänvisning till att suffixet ”fobi” leder tankarna till enskilda individers irrationella rädslor snarare än till diskriminering, exkludering och rasism.

Rasism mot människor av afrikansk härkomst har funnits länge i Sverige. Det finns forskning som pekar på att antisvart rasism bygger på rasistiska föreställningar och idéer, grundade i den koloniala historien och med stöd i pseudovetenskapliga rasbiologiska idéer, av att se och behandla afrikaner och människor av afrikansk härkomst som mindre värda.

Centralt för antisvart rasism i dag är socialt konstruerade föreställningar om ”rasegenskaper” och att det finns en hierarki mellan ”raser”.

Fördomar som grundas på sådana föreställningar och att människor därför bör behandlas olika förekommer än i dag och har bl.a fått konsekvenser i att afrosvenskar fått felaktig medicinsk behandling av hälso- och sjukvården. Att afrosvenskar på grund av sin hudfärg är en synlig minoritet riskerar att få påverkan i alla delar av livet. Risken för att utsättas för antisvart rasism finns i stora delar av samhället och det finns få fredade platser där afrosvenskar inte riskerar att utsättas för hatbrott. Hatbrotten mot afrosvenskar kännetecknas också bl.a. av en hög förekomst av våld.

Lägesbeskrivning

Afrosvenskars utsatthet inom alla stora samhällssektorer såsom utbildning, hälso- och sjukvården, boende och arbetsliv, liksom behovet av jämlikhetsdata för att synliggöra denna ojämlikhet, har lyfts i dialoger med organisationer som företräder afrosvenskar. Det har även framförts att afrosvenska barn är en synlig minoritet och därför riskerar att utsättas för rasism redan på förskolan. Behovet av ökad kunskap om rasism och antisvart rasism inom rättsväsendet, och att polisen behöver förbättra sina rutiner när de tar emot anmälningar om afrofbiska hatbrott, har också framkommit i dessa dialoger.

I Brås studie om afrofbiska hatbrott (2022) framgår att afrofbia är det vanligaste motivet bland anmälda hatbrott, vid sidan av allmänt främlingsfientliga motiv. Enligt Brå påverkar brotten afrosvenskars vardag och riskerar att bidra till en känsla av förstärkt utanförskap. Hatbrotten mot afrosvenskar kännetecknas även av en hög förekomst av våld. Resultaten i studien visar tydligt att afrofbiska hatbrott kan ta sig olika uttryck och ske i många olika sammanhang. Flera, främst män, har upplevt ett bemötande från polisen som föranlett känslan av att rättsväsendet har närmare till att se en svart person som misstänkt än som ett brottsoffer. Av Brås senaste rapport om hatbrottsstatistik (2023) framgår även att det var vanligare bland de afrofbiska hatbrotten att begicks i skolan jämfört med de flesta andra motiven.

Enligt EU:s byrå för grundläggande rättigheters rapport "Being Black in the EU" (2023) har 27 procent av respondenterna i Sverige upplevt någon form av diskriminering de senaste fem åren innan enkäten besvarades. 51 procent av de män som tillfrågades angav att de stoppats av polisen på grund av etnisk profilering under de senaste fem åren vilket är strax över medelvärdet för länderna i rapporten.

Hatbrotten mot afrosvenskar kännetecknas även av en hög förekomst av våld

Åtgärder

I detta avsnitt finns exempel på regeringens beslutade åtgärder inom ramen för handlingsplanens fyra fokusområden, dess delmål och generella åtgärder som berör alla fyra fokusområden.

Generella åtgärder

Rasism i digitala miljöer

Kunskapen om förekomsten av rasism på nätet har ökat de senaste åren. FOI har tagit fram kunskap som synliggör hur rasism är ett mycket centralt tema i antidemokratiska extremism-miljöer och hur rasism fungerar både mobiliserande och sammanhållande för sådana miljöer. Det finns behov av ytterligare kartläggningar för att kunna göra verktyg och insatser för att förebygga rasism mer träffsäkra.

Åtgärder:

- Totalförsvarets forskningsinstitut har från och med 2022 ett permanent uppdrag att genomföra kartläggningar och analyser av våldsbejakande extremism och rasism i digitala miljöer.
- Mediemyndigheten ska under 2024 och 2025 genomföra en bred och långsiktigt hållbar nationell satsning för att stärka befolkningens medie- och informationskunnighet (MIK). Uppdraget ska genomföras i samverkan med nätverket MIK Sverige.

Arbete på lokal och regional nivå

För att uppnå målet om ett samhälle fritt från rasism måste arbetet bedrivas på såväl nationell som regional och lokal nivå. Även om handlingsplanen främst syftar till att skapa en struktur för det nationella arbetet mot rasism och hatbrott är det viktigt att dess åtgärder tar hänsyn till utmaningar och behov som olika verksamheter på lokal och regional nivå upplever. Det är också viktigt att skapa förutsättningar för att den kunskap och de verktyg som tas fram av

nationella myndigheter kan nå ut och användas av verksamheter inom kommuner och regioner.

Åtgärder:

- Länsstyrelserna ska inom ramen för sitt uppdrag att stödja kommuner och regioner i arbetet med mänskliga rättigheter redogöra för hur arbetet mot olika former av rasism, däribland antisemitism, kan inkluderas i arbetet.

Stöd till och dialog med civilsamhället

Det arbete som organisationer inom civilsamhället bidrar med i arbetet mot rasism och hatbrott är centralt. Hos civilsamhället finns ofta såväl kunskap och engagemang som förutsättningar för att nå de som drabbas av rasism. Det är därför viktigt att på olika sätt förstärka möjligheterna att ta vara på denna resurs.

Åtgärder:

- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor fördelar årligen medel till verksamheter som motverkar eller förebygger rasism eller liknande former av intolerans.
- Regeringen avser att fortsätta dialogen med civilsamhället inom ramen för handlingsplanen. I dessa dialoger ska barns och ungas situation och erfarenheter särskilt uppmärksammas och beaktas.

Forskning och annat kunskapsunderlag

De senaste åren har forskningsrapporter, redovisningar från myndigheter och undersökningar från civilsamhället bidragit till ökad

kunskap om förekomsten av olika former av rasism och hatbrott och dess konsekvenser för människor. För att arbetet på området ska kunna utvecklas med hänsyn till utmaningar i samhället men också kunna följas upp och utvärderas, behövs både fördjupad kunskap på vissa områden och kunskap som möjliggör jämförelser över tid.

Åtgärder:

- Forum för levande historia ska genomföra en studie om intolerans i den svenska befolkningen. Studien ska omfatta attityder till och föreställningar om utsatta grupper såsom afrosvenskar, judar, muslimer, romer och samer.
- Vetenskapsrådet ska i samråd med Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) fortsätta utlysa medel för ett nationellt forskningsprogram om rasism.

Skola

Skolan ska förebygga och bemöta rasism med kunskap och aktiva insatser.

Delmålet för fokusområdet Skola är:

Lärare och annan personal inom skolan har fått bättre kunskap och verktyg för att kunna förebygga och motverka rasism.

Åtgärder:

- Diskrimineringsombudsmannen ska utveckla och sprida kunskap om afrosvenska elevers utsatthet för rasism och diskriminering i grundskolan och gymnasiet. Framtagen kunskap ska riktas till både berörda rättighetsbärare och för området relevanta skyldighetsbärare såsom personal inom skolan eller huvudmän.
- Forum för levande historia ska genomföra en

studie av svenska skolelevers attityder kring intolerans. Studien ska även bidra till ökad kunskap om ungdomars upplevda utsatthet för olika former av rasism och intolerans.

- Statens skolverk ska tillsammans med Forum för levande historia vidareutveckla och följa upp verktyget för systematiskt arbete med demokratistärkande insatser i skolväsendet, folkbildningen och inom andra delar av utbildning för vuxna. Syftet är att motverka nutida uttryck för antisemitism och andra former av rasism. Verktyget ska anpassas så att det kan användas i förskola, förskoleklass, anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola. Myndigheterna ska erbjuda målgrupperna processtöd i arbetet med verktyget och arbeta utåtriktat för att nå fler förskolor och skolor, i synnerhet sådana förskolor och skolor som särskilt är i behov av arbete med verktyget.
- Forum för levande historia ska erbjuda fortbildning och kunskapshöjande insatser om olika former av rasism i historien och i dag till skolans personal och andra relevanta yrkesgrupper inom offentlig verksamhet.

Rättsväsende

Hatbrott ska bekämpas oavsett var de förekommer.

Delmålet för fokusområdet Rättsväsende är:

En större andel av de hatbrott som begås ska anmälas, utredas och lagföras.

Åtgärder:

- Polismyndigheten ska fortsätta utveckla dels sitt arbete med att utreda och lagföra personer för hatbrott och andra brott som hotar demokratin, dels arbetet mot it-relaterade hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Polismyndigheten ska även

- ha kontinuerlig dialog och samarbete med grupper som upplever sig utsatta för hatbrott.
- Brottsoffermyndigheten ska ta fram och sprida information till de som riskerar att utsättas eller har utsatts för hatbrott. Arbetet ska inkludera insatser riktade till verksamma inom myndigheter och civilsamhället som möter personer utsatta för hatbrott med olika motiv. Utgångspunkten för arbetet är att det ska få fler att polisanmäla händelser som kan vara hatbrott.
- Brottsoffermyndigheten ska följa upp vad informationsinsatserna från tidigare uppdrag (Ku2020/01463, Ju2021/03329) har inneburit för personer som har utsatts för brott på nätet. Myndigheten ska utveckla informationsinsatser och kunskap om internet som brottsplats samt om näthatets omfattning och mekanismer.
- Åklagarmyndigheten ska inom ramen för pågående arbete inrätta ett digitalt nätverk med utpekade hatbrottsåklagare för att förbättra förutsättningarna att identifiera och hantera utmaningar på området och sprida relevant information vidare i organisationen.
- Forum för levande historia ska erbjuda fortbildning och kunskapshöjande insatser om olika former av rasism i historien och i dag till skolans personal och andra relevanta yrkesgrupper inom offentlig verksamhet.
- Socialstyrelsen ska sprida kunskapsstöd för att motverka förekomsten av rasism och främja allas lika rättigheter och möjligheter inom hälso- och sjukvården och bidra till en jämlik vård. I uppdraget ingår att redogöra för i vilken utsträckning kunskapsstödet har spridits till målgruppen och, i den mån det är möjligt, hur det har kunnat omsättas och förankras i hälso- och sjukvårdspersonalens vardagliga arbete.
- Socialstyrelsen ska genomföra kunskapshöjande insatser för att motverka rasism inom hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. I uppdraget ingår bl.a. att sammanställa kunskap om på vilket sätt rasistiska föreställningar kommer till uttryck och påverkar personal, patienter och brukare inom olika verksamheter i hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. De kunskapshöjande insatserna ska, när det bedöms lämpligt, genomföras på ett verksamhetsnära sätt med utgångspunkt i kunskapssammanställningen.

- Regeringen avser att bereda ett lagförslag om utökat skydd mot diskriminering när det gäller offentliga verksamheter.

Välfärd och offentliga verksamheter

Offentliga verksamheter ska motverka diskriminering och verka med respekt för alla människors lika värde.

Delmålet för fokusområdet Välfärd och offentliga verksamheter är:

Anställda inom offentliga verksamheter har genom ökad kunskap och lämpliga arbetsätt fått bättre förutsättningar att motverka rasism och diskriminering och främja alla människors lika värde.

Åtgärder:

Arbetsliv

Rasism och diskriminering ska inte påverka människors möjligheter till förvärvsarbete eller till en god arbetsmiljö och goda arbetsvillkor.

Delmålet för fokusområde Arbetsliv är:

Arbetsgivare, förtroendevalda och andra aktörer på arbetsmarknaden har fått bättre kunskap, kompetens och arbetssätt för att kunna förebygga och motverka rasism och diskriminering i arbetslivet.

Åtgärder:

- Diskrimineringsombudsmannen ska vidta särskilda insatser för att stärka arbetsgivares förebyggande och främjande arbete för att inom verksamheten motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet och religion. I uppdraget ingår att granska arbetsgivares förebyggande arbete mot diskriminering och för lika rättigheter och möjligheter, så kallade aktiva åtgärder, och utveckla och sprida kunskapsstöd på området riktat till arbetsgivare, t.ex. i form av en vägledning.
- Arbetsmiljöverket ska genomföra kunskaps- höjande insatser för att främja arbetet med att förebygga och motverka rasism i arbetsmiljön. Insatserna ska bidra till att öka kunskapen hos arbetsgivare och andra relevanta aktörer om kraven i arbetsmiljölagen (1977:1160) på att förebygga kränkande

särbehandling, med särskilt fokus på kränkningar med rasistiska förtecken.

- Myndigheten för arbetsmiljökunskap ska inhämta och sammanställa kunskap om samband mellan vissa grupper utsatthet och arbetsrelaterad stress. Ett särskilt fokus ska vara kunskap om arbetsmiljö och vilken betydelse utsatthet till följd av etnisk tillhörighet, hudfärg och religion eller annan trosuppfattning kan ha för individens hälsa. I och med en förstärkning av uppdraget ska myndigheten skapa förutsättningar för att framtagna kunskap också kommer till användning.

Uppföljning och indikatorer

Forum för levande historia ska ansvara för uppföljningen av arbetet med handlingsplanen. Det innebär att myndigheten bl.a. ska sammanställa resultatet av arbetet i en årlig redovisning till regeringen. I arbetet ingår att ta fram ett uppföljningssystem som bl.a. inkluderar indikatorer för att kunna analysera resultatet av arbetet i förhållande till handlingsplanens mål. Myndighetens arbete med handlingsplanen ska slutredovisas år 2029.

Utvärdering

Regeringen avser att om fem år låta genomföra en extern utvärdering av det samlade arbetet med handlingsplanen och dess mål. Utvärderingen kommer att utgöra ett viktigt komplement till Forum för levande historias slutredovisning av arbetet. Den ska också ligga till grund för en bedömning av hur det fortsatta arbetet ska bedrivas och om handlingsplanen är ett ändamålsenligt verktyg för att uppnå det övergripande målet om ett samhälle fritt från rasism.

Regeringskansliet

Växel: 08-405 10 00

www.regeringen.se